

УДК 316.62:070.446:004.416.3

У.П. Люкевіч*канд. філас. навук, дац., дац. каф. спартыўных дысцыплін
Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.С. Пушкіна***ДЗЕЦІ Ў ВАРУНКАХ САЦЫЯЛЬНАЙ АДАПТАЦЫІ:
СПОРТ ЯК АЛЬТЭРНАТЫВА ФАРМАВАННЯ І РАЗВІЦЦА АСОБЫ**

Сучасны спорт з'яўляецца вельмі папулярным відам сацыяльнай актыўнасці для ўсіх людзей незалежна ад узросту, статусу і прафесійнай дзейнасці. Удзел дзяцей у спартыўных спаборніцтвах розных узроўняў, у тым ліку і на самых высокіх – нацыянальных і міжнародных турнірах і чэмпіянатах, звязваецца з шэрагам фізіялагічных, прававых, псіхалагічных, маральных і іншых аспектаў. Заняткі спортам нярэдка паўстаюць нават як самая непасрэдная пагроза для здароўя дзіцяці. Нямаюць пытанняў узнікае таксама адносна выбару заняткаў тым ці іншым відам спорту, які ўсё часцей патрабуе ранняй спецыялізацыі. Дэмакратычнасць спорту на пачатковым этапе ў далейшым выразна і жорстка дэтэрмінаецца ў залежнасці ад эканамічных і палітычных прыярытэтаў, што моцна адбіваецца на ўсіх суб'ектах гэтай спецыфічнай сістэмы грамадскіх стасункаў.

Уводзіны

Развіццё сучаснага грамадства характарызуецца шэрагам самых разнастайных тэндэнцый, якія знаходзяцца паміж сабой ва ўзаемнай сувязі, дапаўняюць адна другую, дынамічна змяняюцца і адгукаюцца на ўсе выклікі, што фармуюцца ў працэсе функцыянавання чалавечай супольнасці. Сярод падставовых накірункаў тут можна адзначыць такія, як дэакратызацыя, лібералізацыя, гуманізацыя, эмансіпацыя, глабалізацыя, рэгіяналізацыя, а таксама некаторыя іншыя. У сукупнасці такая сітуацыя ўтварае спецыфічнае ўспрыманне цяперашняга часу. Назапашванне колькасці сацыяльных змяненняў адносна крытычнай масы, як правіла, вядзе да новай якасці на кожным больш высокім вітку спіралі грамадскага развіцця. У гэтай сістэме няспынна адбываюцца самыя разнастайныя кантакты і адносіны паміж рознымі сацыяльнымі групамі, што вызначаюцца па такіх прыкметах, як пол, узрост, прафесійная прыналежнасць, веравызнанне і г.д. Функцыянаванне кожнай сацыяльнай групы адрозніваецца па шэрагу прыкмет і мае свае асаблівасці. У дадзеным кантэксце пад увагу могуць трапіць такія паказальнікі, як узровень і камфортнасць жыцця, магчымасці атрымання адукацыі, доступ да сродкаў камунікацыі, бяспека і пачуццё ўпэўненасці ў жыцці і інш. У такім разуменні адной з найважнейшых для грамадства праблем з'яўляецца праблема бяспекі дзяцей, што можа быць інтэрпрэтавана па даволі шырокім коле тых сацыяльных аспектаў, якія спадарожнічаюць у працэсе станаўлення чалавечай асобы ад моманту нараджэння. Паняцце бяспекі дзяцей найчасцей звязваецца з разнастайнымі пагрозамі ў самім працэсе развіцця асобы (напрыклад, лакалізацыяй месца нараджэння – недастаткова эканамічна развітая краіна альбо рэгіён), выхаванне ў няпоўнай сям'і, магчымасці і варункі атрымання адукацыі, фармаванне інтэрнэт-(не)залежнасці, наяўнасць пазітыўных узораў для ўласнага самаўдасканалення. Асобнай праблемай выглядае жыццё дзяцей, што знаходзяцца на тэрыторыях, якія ахоплены ваеннымі канфліктамі.

Адным з актуальных аспектаў фармавання асобы ў сучасным грамадстве з'яўляецца яе самарэалізацыя ў спорце. У цяперашні час даволі распаўсюджанай з'явай становіцца заахвочванне дзяцей да заняткаў спортам у раннім узросце. Можна выказаць самыя разнастайныя меркаванні адносна таго, чаму бацькі прыводзяць сваіх дзяцей у спартыўныя секцыі, на што яны арыентуюцца і што чакаюць ад сваіх нашчадкаў у бліжэйшай ці больш аддаленай будучыні.

З перспектывы структуры і размеркавання актыўнасці асобы ў культуры правядзення вольнага часу спорт можа разглядацца як альтэрнатыўны праект, які супраць-

стаіць недахопу рухавай дзейнасці, дамінаванню тэле- і інтэрнэт-залежнасці, якія ў апошні час выпрацоўваюцца ў дзяцей. Згодна з навейшымі традыцыямі пошукаў адказаў на актуальныя пытанні праз інтэрнэт можна звярнуцца да тых крыніц, да якіх маецца доступ у віртуальнай прасторы, і прааналізаваць, як ставяцца да заняткаў спортам дзяцей з мэтай далейшай прафесіяналізацыі ў гэтай галіне сацыяльнай дзейнасці спецыялісты і карыстальнікі.

Дзеці і спорт. Пагрозы прафесійнага спорту

Заахвочванне дзяцей да заняткаў спортам паўстае на сённяшні дзень адным з найбольш актуальных пытанняў як для бацькоў у прыватнасці, так і для грамадства ў цэлым. Спорт дазваляе маладой асобе набываць адпаведныя фізічныя кандыцыі, падтрымліваць на высокім узроўні стан свайго асабістага здароўя, развіваць такія якасці, як дысцыплінаванасць і адказнасць, фармаваць лідарскія амбіцыі, адаптавацца ў сістэме таварыскіх кантактаў і г.д. Спорт у дадзеным выпадку выступае як найлепшая альтэрнатыва дэвіянтным паводзінам, што з непасрэднасцю падсцерагаюць практычна кожную асобу ў падлеткавым узросце.

Поводле разнастайных падыходаў да дэфініцый спорту і спартыўнай дзейнасці, можна вызначыць адпаведную структуру гэтага віду сацыяльнай актыўнасці, якая ўключае ў сябе прафесійны спорт, аматарскі спорт, спорт для ўсіх і камерцыйны спорт [5, с. 29]. Такі падзел дазваляе знайсці сябе ў спорце практычна кожнай асобе безадносна паловай прыналежнасці, узросту, узроўню адукацыі, колеру скуры і фізічнага развіцця. Спорт у самым шырокім разуменні можа інтэрпрэтавацца як сістэма рэгулярных заняткаў асобы з мэтай развіцця і падтрымкі на належным узроўні яе псіхаматарычных кандыцый і здольнасцяў. Асаблівая ўвага ў гэтай сферы надаецца прафесійнаму спорту. Тут важна адзначыць, што прафесійны спорт – гэта сацыякультурны феномен, дзе на гранічным узроўні рэалізуецца фізічны (у першую чаргу), а таксама псіхалагічны, інтэлектуальны, маральны і г.д. патэнцыял як асобнага індывіда, так і групы індывідаў, што заснаваны на працяглых і рэгулярных мэтанакіраваных трэніроўках і рэалізаваны ў форме спаборніцтваў [6, с. 47].

Прафесійны спорт у сучасным грамадстве выглядае вельмі прывабліва. Ён мае «каляровае ўпакаванне», што ўвасабляецца ў самым шырокім дыяпазоне mass media, а таксама ў створаным грамадскай думкай іміджы: спартсмены – прыгожыя, здаровыя і багатыя людзі, яны выглядаюць як паспяховы сацыяльны праект. Такі падыход часам занадта моцна ўплывае на бацькоў, якія, нягледзячы ні на што, хацелі б бачыць сваіх дзяцей у шэрагах чэмпіёнаў. Пераадоленне т.зв. комплексу непаўнаважнасці коштам уласных дзяцей выглядае ў дадзеным выпадку як кампенсацыя за няпоўненыя мары свайго асабістага дзяцінства. Але ці сапраўды прафесійны спорт такі прыгожы, як яго малююць? Ці заўсёды намаганні бацькоў у працэсе выхавання (прадукавання) дзяцей-чэмпіёнаў вядуць да значных поспехаў? Якія перашкоды маюцца на шляху да вялікіх перамог у спорце?

Калі дзеці вызначаюцца актыўным стылем жыцця і займаюцца спортам, то бацькі пераважна не маюць нічога супраць і нават падтрымліваюць такое імкненне матэрыяльна. Перш за ўсё неабходна вызначыцца з праблемай матывацыі. Чаму дзіця імкнецца да таго, каб перамагаць, наколькі тут моцныя імкненні з боку яго самога, і якую ролю адыгрываюць у гэтым працэсе ягоныя бацькі. Тут могуць улічвацца адразу некалькі фактараў, адным з якіх з'яўляецца паніжаная ацэнка сваіх асабістых здольнасцяў, і таму, каб пераадолець такую сітуацыю, неабходна быць лепшым у спорце (альбо ў якіх іншых галінах сацыяльнай актыўнасці). Але прафесійны спорт – гэта праца на мяжы фізічных і псіхічных магчымасцяў, і далёка не заўсёды намаганні на мяжы магчымасцяў прыносяць пажаданы эффект. У выніку надыходзіць фрустрацыя, калі расчараванне,

крыўда і агрэсія пачынаюць дамінаваць і адбіваюцца на паводзінах. Не меншая небяспека можа надыходзіць з боку перфекцыянізму. Чалавек разумее, што быць дасканалым немагчыма, усведамляе сябе няўдачнікам і лузерам, перажывае глыбокую дэпрэсію з-за таго, што час быў змарнаваны, поспехі – мізэрныя, а мэта жыцця так і засталася па-за межамі дасягальнасці. Акрамя гэтага, вельмі спрэчным з'яўляецца імкненне з боку бацькоў выкарыстанне дзяцей у якасці сродку, напрыклад, фінансавага забеспячэння дзякуючы спартыўным дасягненням. Чарговым праблемным момантам спартыўнай прафесіяналізацыі дзяцей з'яўляюцца медыцынскія пагрозы. На першае месца тут выходзяць небяспечныя траўмы, якія нават статыстычна здараюцца ў кожнага спартсмена незалежна ад ягонага ўзросту і кваліфікацыі. Посттраўматычны сіндром нярэдка ставіць крыж на кар'еры атлета. Другая далікатная праблема, звязаная з медыцынай, мае адносіны да ўжывання допінгу. На прафесійным узроўні без дадатковай падтрымкі праз стымулятары ў самых разнастайных іх формах практычна нельга абысціся [2]. Спосабы спажывання допінгу на сённяшні дзень дасягнулі такога высокага тэхналагічнага ўзроўню, што знайсці яго ў арганізме становіцца надзвычай цяжка, а наступствы, што маюць непасрэдна негатыўны ўплыў на здароўе, праяўляюцца ў найбольш аддаленым часе [13]. Разам з тым бацькі абавязкова павінны ведаць пра існаванне World Anti-Doping Agency і пра тое, што маецца спіс забароненых сродкаў і метадаў, а так-сама вызначаныя стандарты для правядзення антыдопінгавых тэстаў [7; 10]. Як сведчаць некаторыя даследаванні, больш за 60% асобаў, якія спажываюць анабалічныя стэроіды, пачалі прымаць іх ва ўзросце менш за 16 гадоў. Вядома, што існуе залежнасць паміж часам пачатку прыёму допінгавых сродкаў і наступствамі для арганізма спартсмена: чым раней выкарыстоўваўся допінг, тым вышэй рызыка атрымання негатыўных эфектаў для здароўя. Спажыванне допінгу падлеткамі найбольш моцна адбіваецца на здароўі ў перыяд полавага развіцця. Спецыфіка такога падыходу, напрыклад, праяўляецца ў жаночай спартыўнай гімнастыцы. Каб быць канкурэнтаздольнымі ў гэтым відзе спорту дзяўчынкі павінны рабіць разнастайныя акрабатычныя практыкаванні, таму рост гімнастак не павінен быць занадта высокім. У такім разе ён замаруджваецца з дапамогай прэпаратаў. Пасля заканчэння сваёй спартыўнай кар'еры былыя гімнасткі мелі шматлікія праблемы з органамі ўнутранай сакрэцыі [1]. Заняткі прафесійным спортам звязаны з нагрузкамі на мяжы чалавечых магчымасцяў. Але варта зазначыць, што сярод прычын смяротнасці сярод спартсменаў на першым месцы значацца зусім не траўмы, а праблемы, звязаныя з функцыянаваннем сэрца [3].

Спорт як від сацыяльнай актыўнасці апошнім часам спалучаецца пераважна з прафесійнай дзейнасцю, якая падаецца ў вельмі прывабным упакаванні. Зразумела, што па ўсім свеце знаходзяцца мільёны пакупнікоў, каб набыць адзін з самых папулярных тавараў сучаснага глабалізаванага грамадства. Відовішча і непасрэднае дачыненне да відовішча прымушаюць усімі сіламі цягнуцца да гэтага іншага (але ці лепшага) ілюзорнага свету. Можна зразумець натуральнае імкненне чалавечай асобы да стварэння адпаведнага камфорту свайго асабістага жыцця. У залежнасці ад вялікай колькасці акалічнасцяў выбіраюцца адмысловыя сродкі дасягнення мэты. Хуткасць развіцця грамадскіх працэсаў навязвае кожны раз усё новыя алгарытмы для асобна вызначанай адзінкі. І калі такая асоба адпавядае выклікам сучаснага сацыяльнага жыцця – яна паспяхова, калі не – то няўдачнік і лузер. На ўзроўні побытавай перцэпцыі шырока распаўсюдзілася думка пра тое, што дзейнасць у галіне спорту не можа разглядацца як нешта сур'ёзнае, такое, што патрабуе павагі. Але ў сувязі з новым паступальным віткам цывілізацыі спорт нечакана для многіх становіцца цікавым аб'ектам у шмат якіх аспектах: эканомікі, палітыкі, адукацыі і г.д. Адначасова спорт трапляе ў сферу інтарэсаў амбітных людзей. Ганарары за перамогу на спаборніцтвах і папулярнасць у грамадстве дзякуючы сродкам масавай інфармацыі стварылі адзін з найбольш прыцягальных міфаў

пра тое, што гэтая сістэма сацыяльнай актыўнасці адчыняе самы прасты і хуткі шлях да публічнага прызнання і фінансавай забяспечанасці. Таму напачатку можна крыху пацяраць, каб потым атрымаць ад жыцця ўсю асалоду. Менавіта гэтым тлумачыцца той факт, што арыентацыя на прафесійны спорт выпрацоўваецца найперш у шэрагах больш нізкіх сацыяльных колаў, у прадстаўнікоў з краінаў са слабым эканамічным развіццём. Фактычна гэтым тлумачыцца тая шырокая распаўсюджанасць апісанага парадку ў такіх відах спорту, як баскетбол, бокс ці футбол (у адрозненне ад элітных тэніса, гольфа ці коннага спорту).

Адным з праблемных пытанняў далучэння дзіцяці да спорту на самым першым этапе становіцца выбар таго ці іншага накірунку гэтай даволі спецыфічнай дзейнасці. З улікам ранняй спецыялізацыі галоўнае рашэнне прымаецца ў большасці выпадкаў бацькамі, якія арыентуюцца пераважна на свае асабістыя схільнасці да таго ці іншага віду спорту. Але загалова неабходна мець на ўвазе тое, што імкненне да прафесіяналізацыі на фоне магчымасці атрымаць у «каляровай» будучыні высокія ганарары пакідае за кулісамі шэрыя будні напружаных трэніровак, рэальную пагрозу атрымання траўмаў, неадназначныя адносіны са школьным навучаннем, пагрозу страты сувязяў са сваімі ровеснікамі, якія не займаюцца спортам, фінансавыя выдаткі з сямейнага бюджэту, магчымыя расчараванні ў выбраным відзе спорту з-за адсутнасці поспехаў і г.д. Сёння найбольш прывабнымі прафесійна для хлопчыкаў з'яўляюцца футбол, хакей і разнастайныя адзінаборствы. Для дзяўчынак выбіраюцца пераважна гімнастыка, фігурнае катанне і плаванне. Але існуюць таксама прэстыжныя віды спорту, такія, напрыклад, як тэніс і конны спорт, за заняткі якімі бацькам прыйдзецца плаціць немалыя грошы.

Пераважная большасць папулярных відаў спорту характарызуецца хуткасцю, сілай і кантактнасцю, прычым фізічныя, псіхалагічныя і маральныя нагрузкі штуром становяцца ўсё больш высокімі. Адсюль для дзяцей наймаверна вырастае пагроза атрымання траўмы. Таму заняткі такімі відамі спорту, як бокс, лёгкая атлетыка, цяжкая атлетыка, баскетбол, футбол і хакей патэнцыяльна небяспечныя для здароўя дзіцяці. Ёсць тут таксама яшчэ адна небяспека – згаданы ўжо допінг. Як сцвярджаюць лекарам, сіла мышцаў у атлета, які спажывае забароненыя прэпараты, можа пераўзыходзіць магчымасці апорна-рухавага апарату, што істотна падвышае рызыку атрымаць траўму [4]. Асаблівай пагрозай для здароўя вызначаецца бокс, які здаўна лічыцца самым жорсткім і небяспечным відам спорту. Акрамя класічных пераломаў носу і храшчоў вушэй сюды можна залічыць цэлы шэраг траўмаў, якія могуць мець для спартсмена сур'ёзныя непрыемнасці ў далейшым жыцці: пераломы сківіцы, кровацячэнне з носу, пашкоджанні вачэй, разрывы скуры твару і нават лятальнае заканчэння суперніцтва. Футбол мае славу траўманебяспечнасці перш за ўсё з прычыны сваёй звышпапулярнасці. Англіійскія даследчыкі неяк падлічылі, што 63,3% футбалістаў Брытаніі калі-небудзь атрымлівалі траўмы, прычым 55% з іх прыходзіліся на галенастоп. У дадзеным выпадку размова нават не вядзецца пра сінякі, драпіны і паламаныя пазногці. У баскетболе, у сваю чаргу, найбольш часта сустракаюцца расцяжэнні, удары, вывіхі, разрывы звязак і пераломы. Гімнастыка нясе ў сабе небяспеку траўмаў рук, ног, галавы і шыі. Падзенні тут часта адбываюцца і на трэніроўках, і на спаборніцтвах, і гэта нават нягледзячы на выкарыстанне сучаснай тэхнікі бяспекі. Чарговы небяспечны від спорту – хакей. На думку спецыялістаў, без пераломаў, удараў і расцяжэнняў мышцаў не абыходзіцца ні адна гульня. Галоўны фактар, што ўплывае на атрымання пашкоджанняў, – вялікія хуткасці саміх гульцоў, а таксама хуткасць перамяшчэння шайбы. Да таго ж хакей – надзвычай кантактная гульня, дзе дазваляюцца сілавыя прыёмы, пасля якіх спартсмены б'юцца аб бары, з разгону падаюць на лёд, часам атрымліваюць адчувальныя удары ў галаву. Вельмі небяспечна выглядаюць удары клюшкай, кантакты цела з вострымі лёзамі канькоў, а яшчэ практычна ў кожным матчы паміж камандамі ўзнікаюць бойкі. Да пераліку

небяспечных для заняткаў дзяцей відаў спорту, безумоўна, адносяцца горныя лыжы і скачкі з трампліна. Хуткасць, з якой лыжнікі спускаюцца з гары, дасягае 140 км/г, а то і больш. У такой сітуацыі небяспечнай, а часам і трагічнай можа стаць кожная дробязь. Палёты на лыжах з трампліна – вельмі прыгожыя, калі за імі сачыць з трыбуны альбо па тэлевізары. Спартсмены часам скачуць на адлегласць да 250 м. Псіхалагічнай вытрымцы атлетаў можна толькі пазайздросціць, але якая гарантыя ўпэўненасці ў тым, дзецам гэта спадабаецца? Не менш напружаная сітуацыя ў санным спорце, бабслеі, цяжкай атлетыцы, скачках у ваду, веласпорце, гандболе [4].

Каб сфармаваць са свайго дзіцяці прафесійнага спартсмена, неабходна не толькі вызначыцца з адпаведным відам спорту, трэба таксама знайсці ў сямейным бюджэце неабходныя сродкі для паўнавартаснай падрыхтоўкі. У кожным відзе спорту для гэтага патрэбны розныя грашовыя сумы, але ўсё роўна існуе пагроза таго, што грошы могуць быць безнадзейна растрачаныя. Зразумела, што найбольшыя шанцы стаць прафесіяналам маюцца ў найменш папулярных відах спорту. Але там і меншыя ганарары. У футболе, напрыклад, каб давесці сваё дзіця да вышэйшага ўзроўню ад самага пачатку, трэба інвеставаць каля 20 тыс. дол. Гэтая сума ўключае аплату за трэніроўкі і лагерныя зборы, экіпіроўку, паездкі на спаборніцтвы, харчаванне і г.д. Але няма ніякай гарантыі, што такія інвестыцыі будуць вернутыя з прыбыткам [8].

Заклучэнне

Сучасны спорт пачынае фармавацца як даволі небяспечная частка чалавечай сацыяльнай дзейнасці. На сёння ён выглядае як прыгожа загорнуты цукерак, які прыцягвае да сябе шматлікіх ахвотных на салодкае. Да гэтага «салодкага» цягнуцца не толькі дзеці – гэта б выглядала натуральна, – але таксама бацькі. Асабліва гэта датычыцца малазбяспечаных сем'яў, прадстаўнікоў мігранцкіх колаў. Часам бацькі не бачаць нічога небяспечнага ў тым, што іх дзеці пачынаюць спартыўную кар'еру за кошт пропуску школьных заняткаў, адрываюцца ад сацыяльнага асяроддзя сваіх равеснікаў. Адным з яркіх прыкладаў падобнага падыходу можа стаць лёс знакамітага шведскага футбаліста Златана Ібрагімавіча. Сын бедных эмігрантаў з Босніі, бацькі якога жылі ў сепарацыі, ён ніколі не вызначаўся поспехамі ў вучобе, быў схільны да дробнага крыміналу, у юнацкім узросце маральна і псіхічна знаходзіўся пад ціскам цяжкасцяў сацыяльнай адаптацыі ў асяроддзі іншага культурнага атачэння. Бацька і маці не прымалі асабліва актыўнага ўдзелу ў фармаванні ягонай асобы. З аднаго боку, можна гаварыць, што менавіта футбол выратаваў яго ад далейшых сумных жыццёвых перспектыв, але дзе ўзяць падобныя гарантыі для іншых здольных атлетаў, якія маюць адпаведны патэнцыял і здольнасці [12].

У сучасным спорце па вялікім рахунку дзяцей і моладзь падсперагаюць дзве найбольш небяспечныя рэчы. Па-першае, гэта міражнае ўяўленне адносна лёгкага ўзлёту на самыя вяршыні сацыяльнай лясвіцы, дасягненне такога ўзроўню жыцця, якое малюецца на глянцавых старонках гламурных каляровых часопісаў. Гэтая фатальная памылка звязана з адсутнасцю магчымасці рэальнага аналізу грамадскага жыцця. Зоркамі спорту становяцца лічаныя адзінкі з ліку мноства прэтэндэнтаў, іншыя трапляюць у шэрагі звычайнай масоўкі, ці так званага фону, над якім уздымаюцца лідары. Расчараванні і няспраўджаныя мроі часам вядуць да такіх моцных стрэсаў, што нярэдка ставяць крыж на ўсім наступным жыцці, якое толькі распачынаецца. Змены ў сістэме сацыяльных каштоўнасцяў сучаснага грамадства фармуюць новыя стэрэатыпы адносна месца і дзейнасці кожнай асобы ў структуры чалавечых адносін. Існуюць няпісаныя патрабаванні да пэўнай групы людзей, што знаходзяцца на адпаведнай прыступцы сацыяльнай лясвіцы, якія з неабходнасцю трэба выконваць, каб адпавядаць вызначаным узорам. Спорт у самы кароткі час дазваляе пераадолець адразу некалькі такіх прыступак.

Другі даволі важны аспект звязваецца з вызначэннем патэнцыялу свайго асабістага здароўя, як фізічнага, так і псіхічнага. Прычым пад увагу неабходна браць не толькі і не столькі актуальны стан здароўя, але і залежнасць спартыўных паказчыкаў ад верагоднасці атрымання траўмаў. Няўмольная статыстыка сведчыць пра смяротныя выпадкі ў асяроддзі спартсменаў як падчас афіцыйных спартыўных спаборніцтваў, так і на трэніроўках, а таксама нават па-за імі [9]. Зразумела, што дадзеная інфармацыя павінна падавацца ў параўнанні з іншымі відамі прафесійнай дзейнасці людзей, аднак падобныя з’явы ў спорце ўраджаюць наймацней, таму што гэтая дзейнасць, згодна з перакананнем на ўзроўні побытавай свядомасці, здаўна лічыцца простым баўленнем часу без разумення таго, што постіндустрыяльнае і інфарматыўнае грамадства стварылі добра развітую інфраструктуру паслугаў для задавальнення самых разнастайных патрэб чалавека, у тым ліку ў культуры правядзення вольнага часу і сферы адпачынку.

Апошнія дзесяцігоддзі ў грамадскім жыцці назіраецца ажыятажны і хваробісты працэс павелічэння тэмпаў і рытмаў чалавечай жыццёвай дзейнасці, што адбываецца пад дэвізам «трэба». Гэта, напрыклад, больш ранняе знаёмства дзяцей са школай – бо так трэба; гэта больш ранняя спецыялізацыя – бо так трэба; гэта больш жорсткія патрабаванні да дзяцей «быць як усе» – бо так трэба. І гэтак далей. Спорт павінен адпавядаць гэтаму працэсу – бо так трэба. І таму фізічныя і псіхічныя нагрузкі, якія выпадаюць на дзяцей падчас трэніровак і спаборніцтваў, уяўляюць сабой сапраўдную і рэальную пагрозу ў шмат якіх аспектах. Вызначэнне спецыялізацыі дзяцей у спартыўнай дзейнасці, якая мае на мэце далейшую прафесіяналізацыю, суправаджаецца пэўным ігнараваннем школьных заняткаў, выхадам за межы сваёй узроставай групы, фармаваннем адмысловага ладу жыцця, арыентацыяй на дасягненне поспеху ў спаборніцтвах (нярэдка за любы кошт). Апошнім часам таксама ўяўна вызначаюцца такія тэндэнцыі ў адносінах да спорту з боку бацькоў, што грунтуюцца на глебе аматарства, калі дзеці атрымліваюць толькі падставовыя ўменні і навыкі заняткаў і гульняў. У першую чаргу такі падыход становіцца ўсё больш характэрным для краінаў з высокім узроўнем жыцця, зде большая частка насельніцтва адносіцца да сярэдняга сацыяльнага слою з адносна высокімі заробкамі. Прыклады Францыі, Вялікабрытаніі, Нідэрландаў, апошнім часам нават Германіі дэманструюць, якую вялікую частку спартсменаў складаюць выхадцы з эмігранцкіх сем’яў, для якіх спорт паўстаў у якасці практычна адзінага шляху, каб дасягнуць поспеху ў жыцці. Аднак рэдка праўдзіва гаворыцца, якім коштам гэта ўдалося.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Действие анаболических стероидов на подростков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – http://www.e-reading.ws/bookreader.php/69010/Zhalpanova_-_Sport_kotoryii_vas_ubivaet.html. – Дата доступа: 14.04.2014.
2. Детский профессиональный спорт [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://vegjournal.ru/krasota/sport/1281-detskiy-professionalnyy-sport.html>. – Дата доступа: 14.04.2014.
3. Если жизнь после спорта? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – <http://krystal.org.ua/articles/Sport.htm>. – Дата доступа: 14.04.2014.
4. Куда не страшно отдать ребенка [Электронный ресурс]. – Режим доступа: – http://www.rusrep.ru/2009/32/gde_slomat_golovu/. – Дата доступа: 14.04.2014.
5. Люкевіч, У. Метадалагічныя і сацыяльна-філасофскія праблемы спорту / У. Люкевіч. – Брэст : Выд-ва Брэсц. дзярж. ун-та, 2000. – 246 с.
6. Люкевіч, У. Спартыўная этыка / У. Люкевіч. – Брэст : [б. в.], 2007. – 120 с.
7. Международный стандарт для проведения тестирования / Всемирное антидопинговое агентство. – Минск : ГУ «РУМЦ ФВН», 2011. – 108 с.

8. Сколько стоит воспитать футболиста [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://comments.ua/life/273446-skolko-stoit-vozpitat-futbolista.html>. – Дата доступа: 14.04.2014.
9. Современные гладиаторы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ng.ru/society/2008-11-11/8_sport.html. – Дата доступа: 10.07.2014.
10. Список запрещённых веществ и методов – 2012 : международный стандарт; настоящий список вступает в силу с 1 янв. 2012 г. / Всемир. антидопинг. агентство. – Минск : ГУ «РУМЦ ФВН», 2011. – 24 с.
11. Caioli, L. Messi. Historia chłopca, który stał się legendą. / L. Caioli. – Kraków : SINE QUANON, 2013. – 368 s.
12. Ibrahimović, Z. Ja, Ibra. Moja historia / Z. Ibrahimović, D. Lagercrantz. – Kraków : SINE QUANON, 2012. – 389 s.
13. Nie tylko sterydy. Metody dopingu wyczynowych sportowców [Electronic resource]. – Mode of access: <http://facet.interia.pl/aktywnosc/sporty/news-nie-tylko-sterydy-metody-dopingu-wyczynowych-sportowcow,nId,1112570>. – Date of access: 22.04.2014.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 02.11.2015

Lukievic U.P. Children in Conditions of Social Adaptation: Sport as Alternative of Formation and Development of an Individual

Nowadays sport is a very popular form of social activity for all people regardless of their age, status and professional activity. Participation of children in sport competitions at various levels, including the highest one, especially, representation at national and international tournaments and Championships, is associated and intertwined with a number of physiological, legal, psychological, moral, and many other aspects. Sport activities often appear as the most immediate threat to the health of a child. Many questions arise concerning the choice of different kinds of sport, which increasingly require early specialization. The democracy of the sport at the first stage is determined very clearly and rigidly depending on the economic and political priorities, which greatly affect all the people in this specific system of social relations.